

управління та відповідно, беручи до уваги сумісність з європейською класифікацією, участь в міжнародних наукових проектах з дослідження водно-болотних угідь. Ієрархічність системи дозволяє проведення як попередньої інвентаризації, що спирається на недостатні данні, так і проведення, детальної інвентаризації наявних угідь. Запропонований опис кожного класу базується на гідрологічних, едафічних та флористичних особливостях кожного класу. Запропоновані флористичні ідентифікуючі ознаки дозволяють виділити певні класи природних угідь базуючись на флористичних особливостях, які формуються на протязі довгого часу і відображають наявні геоморфологічні, кліматичні умови. Використання топографічних планів для складання переліку угідь дозволяє значно скоротити термін проведення попередніх досліджень.

Література:

1. Є.М.Брадїс, А.І. Кузьмичов, Т.Л. Андрієнко, Є.Б. Батячов Торфово-болотний фонд УРСР, його районування та використання. – Наукова думка: Київ, 1973. – 263с.
2. Закон України №437/96-ВР від 29 жовтня 1996 року “Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів”.
3. Український фітоценологічний збірник. Серія А. – Київський університет ім. Т.Шевченка: Київ, 1996.
4. Условные знаки для топографических планов масштабов. – Недра: Москва, 1989. – 285с.
5. 4th Meeting of the Conference of the Contracting Parties to the Convention on Wetlands (Ramsar, Iran, 1971), Montreux, Switzerland, 1990
6. Cowardin LM, Carter V, Golet FC, LaRoe ET. 1979. Classification of wetlands and deepwater habitats of the United States. U.S. Fish & Wildlife Service Pub.FWS/OBS-79/31, Washington, DC.
7. The Annotated Ramsar List. Gland, Switzerland: Ramsar Convention Secretariat, 2004.
8. The Ramsar Convention manual: a Guide to the convention on Wetlands (Ramsar, Iran, 1971), 3rd ed. Gland, Switzerland: Ramsar Convention Secretariat, 2004.
9. U.S. EPA. 2002. Methodological for Evaluating Wetlands Condition: Wetlands Classification. Office of Water, U.S. Environmental Protection Agency, Washington, DC. EPA-822-R-02-17.

Summary:

Wetlands classification system considered. Classification system for Polessya area was proposed. On the base of the classification system delineation methods using topographic and floristic data are proposed.

911:330.15(477.43)

Мирослава ПИТУЛЯК, Микола ПИТУЛЯК

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Питання раціонального та ефективного використання земельних ресурсів набуває нового змісту в період переходу до ринкової системи господарювання. Прагнення до сталого розвитку, що передбачає раціональне природокористування з урахуванням екологічних обмежень, посилює необхідність конструктивно-географічних досліджень земельних ресурсів.

Під впливом сільськогосподарського виробництва на місці природних ландшафтних комплексів формуються нові складні, багатокомплексні і динамічні системи при дослідженні яких досить часто недооцінюється роль природних чинників. В той же час у таких системах

недооцінюється стійкість природних екосистем, можливості концентрації і техногенної стимуляції сільськогосподарського виробництва при екологічно недосконалих технологіях.

Проблема взаємодії природи і сільськогосподарського виробництва є багатоаспектною. Загострення фінансово-економічних проблем та інші негативні чинники перехідного періоду в Україні зумовлюють поглиблення кризи в землекористуванні.

Вивченню проблем землекористування присвячено чимало праць багатьох вчених Швебс Г.І., Розумний І.А., Трегобчук В.М., Сайко В.Ф., Медведєв В.В. та інших

Земельний фонд Хмельницької області, тобто вся її територія складає 2062,88 тис. га. Аналіз структури земельного фонду показує, що його основу залежно від функціонального призначення становлять землі, надані для потреб сільського господарства (76,1%).

Ліси та лісовкриті площі складають 13,8%, під забудовами знаходиться 4,3%. Лише 1,9% площі області вкрито водою, а 1,0% площі зайнято болотами та заболоченими землями. Інші землі займають 2,9% від загальної площі області. Наведені цифри свідчать, що основу землекористування в Хмельницькій області становлять землі сільськогосподарського призначення і саме вони формують її загальний ландшафтний вигляд. Звичайно, ці показники не є сталими, але спостерігається тенденція до зростання частки цих земель або відносної стабільності у структурі земельного фонду області, як і України в цілому.

Важливим елементом аналізу земельних ресурсів є характеристика сільськогосподарських угідь. Їх структура має вплив на спеціалізацію сільськогосподарського виробництва, його галузеву і територіальну структуру. У земельному фонді області сільськогосподарські угіддя займають 1570,4 тис. га, що становить 76,1 % від площі всіх земель. Частка орних земель є найвищою в структурі сільськогосподарських угідь і складає 79,9%.

Важливим елементом аналізу сільськогосподарського використання земель є оцінка частки і розміщення основних складових частин сільськогосподарських угідь – ріллі, багаторічних насаджень, сіножатей та пасовищ.

До сільськогосподарських угідь входять орні землі, сіножаті, пасовища та багаторічні насадження, площі яких в межах області розподілені нерівномірно. В адміністративних районах частка сільськогосподарських угідь становить від 61,4% до 89,3% від загальної площі земель.

Найбільша частка сільськогосподарських угідь у Старосинявському (86,4%), Старокостянтинівському (84,6%), Теофіпольському (89,3%), Волочиському (87,6%), Красилівському (82,1%) та Ярмолинецькому (83,0%) адміністративних районах. Така висока частка сільськогосподарських угідь у центральній і східній частинах області (понад 80%) пов'язана зі сприятливими природними чинниками: рівнинний рельєф, родючі чорноземні ґрунти, достатня кількість тепла і вологи. Значно меншу частку займають сільськогосподарські угіддя у північній і південно-східній частинах області: у Летичівському (66,4%), Новоушицькому (68,9%), Шепетівському (61,4%), Ізяславському (66,0%), Славутському (68,8%) районах.

Основу сільськогосподарських угідь становлять орні землі, які займають 79,9% їх площі. Це свідчить про високу розораність не лише сільськогосподарських угідь, а й території області в цілому (60,8%).

В межах України цей показник становить 57,1%. Найбільшу частку орні землі займають в центральній частині області – у Волочиському (73,6%), Красилівському (69,1%), Старокостянтинівському (72,6%), Старосинявському (73,2%) та Теофіпольському (72,8%) адміністративних районах.

Частка сіножатей і пасовищ у структурі сільськогосподарських угідь області значно менша, в порівнянні з ріллею, і становить відповідно 8,8% і 8,7%. Найнижча частка цих сільськогосподарських угідь відповідно в центральній частині області, а найвища у північній. На території Ізяславського, Шумського, і Полонського районів частка сіножатей і пасовищ

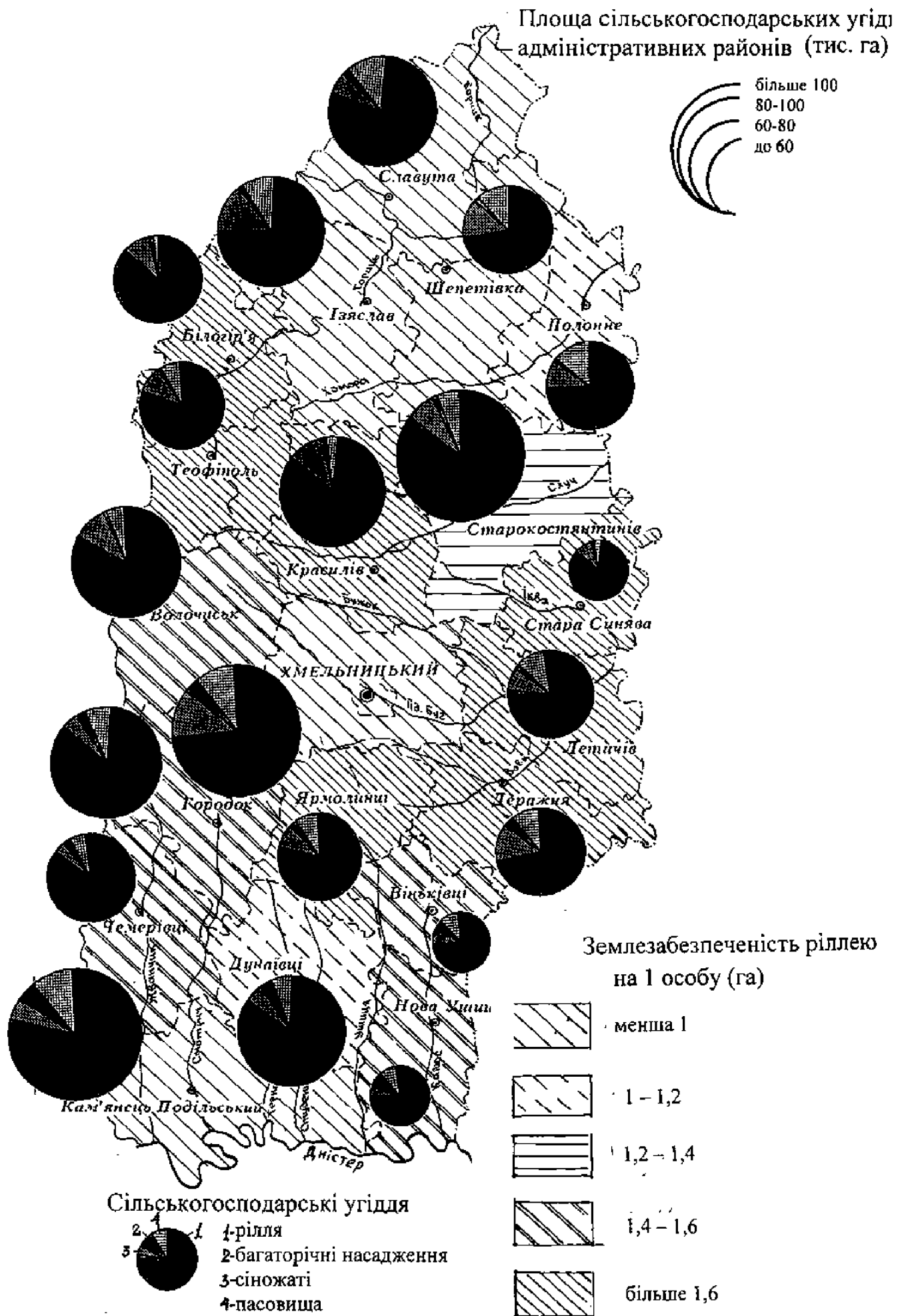

Рис. 1. Структура сільськогосподарських угідь Хмельницької області
 більша – 24% від всіх сільськогосподарських угідь області, що пов'язане з особливостями

грунтово-кліматичних умов.

Щодо багаторічних насаджень, які представлені в області в основному садами, то найбільші їх площі (більше 2 тис. га) у південній частині області. Це пов'язане із особливостями агрокліматичних умов південної частини області. Значні площі садів у Хмельницькому районі (2663,5 га) зумовлені соціально-економічними чинниками (значна щільність населення).

Показниками, які характеризують земельні ресурси є землезабезпеченість, тобто площа сільськогосподарських угідь, а також ріллі в розрахунку на одну особу. Середня забезпеченість сільськогосподарськими угіддями в Хмельницькій області становить 1,18 га на одну особу, а орними землями – 0,94 га на одну особу. Ці показники залежать не лише від площі сільськогосподарських угідь, а й від кількості населення. У багатьох районах області спостерігається незначне зростання землезабезпеченості (на 0,1...0,3 га), що пов'язане із зменшенням кількості населення внаслідок міграції. Найвища забезпеченість сільськогосподарськими угіддями на одну особу в Білогірському (2,0 га) та Теофіпольському (2,0 га) адміністративних районах. Найнижча – в Хмельницькому (0,33 га) і Кам'янець-Подільському (0,6 га) районах. Щодо забезпеченості орними землями, то спостерігається така ж закономірність: найвищий цей показник в Білогірському (1,5 га), Теофіпольському (1,6 га) і Старосинявському (1,6 га) районах, а мінімальний – 0,25 га і 0,33 га відповідно у Хмельницькому та Кам'янець-Подільському районах.

Виходячи з розрахунку природно-ресурсного потенціалу які проведені В.П. Руденком (1999 р.), на потенціал земельних ресурсів в Хмельницькій області припадає 72,6%, а в таких районах як Чемеровецький, Новоушицький, Теофіпольський, Волочиський він становить відповідно 84,9%, 83,3%, 82,2%, і 83,1% сумарної вартості природних ресурсів.

Показниками використання земельних ресурсів є їх сільськогосподарська освоєність та розораність, а також розораність сільськогосподарських угідь.

Розораність земельних ресурсів Хмельницької області є досить високою і становить 60,8% (по Україні – 57,1%), а розораність сільськогосподарських угідь є ще вищою – 79,9%. Максимальні показники розораності сільськогосподарських угідь (понад 80%) спостерігаються в районах центральної і східної частини області.

Про високу розораність та сільськогосподарську освоєність території свідчить показник аграрного навантаження, який становить 81,1% від сумарної величини антропогенної перетвореності. Показник інтенсивності антропогенного впливу на території області також високий – 6,5 бали. В центральній і центрально-східній частинах області ці показники максимальні і становлять: аграрне навантаження – 85...87%, антропогенна перетвореність – 6,7...7,2 бали.

Структура земельного фонду та екологічний стан земельних ресурсів Хмельницької області свідчать про те, що значних резервів для включення нових земель у сільськогосподарське виробництво не існує, тому головна увага повинна приділятися більш раціональному та цільовому використанню земельних ресурсів в різних галузях господарства (сільському господарстві, містобудівництві та ін.), а також максимальному покращенню їх якісного стану.

Проведений нами аналіз використання земельних ресурсів області дозволяє зробити висновок про те, що можливості екстенсивного шляху в землекористування практично вичерпані. Тому близька й віддалена перспектива розвитку сільськогосподарського виробництва Хмельницької області пов'язана з інтенсифікацією використання земельних ресурсів. Вона може бути досягнута за рахунок впровадження науково обґрунтованих систем ведення господарства раціонального використання кожного гектара сільгоспугідь і підвищення їх родючості, активного науково обґрунтованого проведення меліорації земель, раціональної територіальної організації виробництва в нових умовах господарювання і реформи земельних відносин.

Література:

1. Агроэкологическая оценка земель Украины и размещение сельскохозяйственных культур / Под ред. В.В. Медведева. – К.: Аграрная наука, 1997. – 164 с.
2. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Коваль Я.В., Новоторов О.С., Паламарчук М.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
3. Розумний І.А. Екологічні та економічні аспекти консервації деградованих орних земель // Економіка АПК. – 2000. - №1. – С 57-61.
4. Сайко В.Ф. Раціональне землекористування – ключ до підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва // Агроінком, 1997. - №7. – С. 5-9.
5. Трегобчук В.М., Гуцуляк Ю.Г. Ландшафтно-екологічне районування території України // Вісник аграрної науки. - №5. – 1999. – С. 50-57.
6. Швебс Г.И. Территориальная организация землепользования и мелиорация земель // Физическая география и геоморфология. – 1987. – Вып 34. – С. 96-100.

Summary:

M. R. Pytulyak, M. V. Pytulyak. SPECIAL FEATURES OF THE NATURE USAGE IN KHMELNITSKIY REGION.

On of the important tasks to do is the analysis of the structure of the nature usage and optimization of the usage of natural resources in Khmel'nitskiy region.

УДК 991.9:502

Любомир ЦАРИК

ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОМЕРЕЖІ ПОДІЛЛЯ

Концепція екомереж на думку ряду українських географів є однією із перспективних напрямків розвитку як теоретичних, так і прикладних географічних досліджень [2]. За своєю генезою вона тісно пов'язана з міжнародною стратегією узгодженого розвитку і в кінцевому результаті вносить елемент практицизму у її реалізацію. Враховуючи загальнонауковий і міждисциплінарний характер вищезгаданої концепції ведеться пошук власне географічних аспектів її змістовного наповнення. Основні загальнонаукові концептуальні положення розбудови екомережі України викладені у колективних монографіях [3], [5]. Однак на думку О.Г.Топчієва географи повинні працювати над створенням методологічних та методичних розробок щодо конкретизації та територіальної прив'язки екомереж різних рівнів з урахуванням природно-географічних та соціально-економічних особливостей регіонів [2]. Ключовими питаннями формування екомереж є розробка такого каркасу екологічної безпеки, який би задовольняв повноцінному збереженню біорізноманітності та забезпеченню належних санітарно-гігієнічних і соціально-екологічних умов життєдіяльності населення. Метою даної публікації є обґрунтування підходів до виділення вузлових структурних елементів екомережі Подільського регіону.

Екомережа як цілісна взаємопов'язана територіальна структура об'єднує природні ядра, їх буферні зони системою екологічних коридорів і створює таким чином каркас екологічної безпеки. Яким бути цьому каркасу? Яку частку і яких земельних угідь необхідно відвести у екомережу? Якою повинна бути її ландшафтно-ценотична репрезентативність? Які зміни аспектів природокористування внесе розбудова екомережі? На ці та інші питання спробуємо дати конструктивну відповідь.

Стосовно земельних угідь – складових регіональної екомережі пропонуються наступні міркування. Враховуючи протиерозійну функцію природної рослинності, її